

ÖZEL YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ FAYDA VE MALİYETİ TEORİK BİR YAKLAŞIM *[†]

G.D.A. MacDougal'dan* ¹
(Çeviren: Emin ERTÜRK)

—I—

Özel yabancı sermaye yatırımları Avustralya için göz önünde bulundurulması gereken önemli bir sorundur. Bu araştırmada soruna genel açıdan yaklaşılmıştır. Araştırma esas olarak teoriktir ve pratik sonuçlara ulaşmak amacıyla değildir. Pratik sonuçlara ulaşmak daha fazla olayın irdelenmesini ve diğer görüşlerin üzerinde durulmasını gerektirecekti. Bunlardan bazıları üzerinde Prof. Arndt tarafından «Deniz aşırı Ülkelerin Borçlanmasında Yeni Model» başlığı altında durulmuş (Economic Record August, 1957) ve aşağıda tahlili yapılmış görüş noktalarının bir çoğu ile aynı amaca yönelmiştir.

Analiz, durumun en önemli yanını ortaya koymak, dolayısıyla önem verilmemiş ama, önemli olabilen görüşleri ortaya çıkarmak içindir. Bu araştırmada da yabancı sermayenin ekonomik güçler yönlendirilerek, Avustralya'nın gerçek gelirine, belli zaman kesitinde yaptığı katkı tahlil edilmeye çalışılmıştır. (Yani analiz bu noktada uzun bir iştir.) Rahat bir anlatıma kavuşmak için sorunları teker teker ele alacak, kapital stokunun artmasının etkileri üzerinde tahlilimizi sürdüreceğiz. Zamanı bir yıl olarak alırsak sermayenin iç akımının bu zaman içindeki bütün etkilerini dikkate alabiliriz.

(*) Economic Record, Special Issue, March, 1960. Aynı zamanda Oxford Üniversitesi İstatistik Enstitüsü Bülteninde de yayımlanmış, Vol. 22, No. 3 (1960), s. 189—211.

(*) Department of Economic Affairs, London.

(1) Makale, yazarın Avustralya Milli Üniversitesi İktisat ve Maliye misafiri profesörü iken yazılmıştı. Yazar «Memnuniyetimi belirtmem gereken iktisatçılar arasında Profesör T.W. Swan, Mr.H.P. Brown ve Dr. W.E.G. Salter'e bu sorunları benimle görüştikleri için ve özellikle yardımları için Dr. F.Pearce minnettarım», demektedir.

Biz yalnız yabancı sermaye stokundaki küçük nisbi değişiklikleri dikkate alacağız. Bu basitleştirmeler doğru olmakla birlikte çok ileriye yönelik değildir. Çünkü sermayenin iç dolaşımı, yabancı sermayeye, daha da önemlisi toplam sermaye stokuna göre farklı bir durum arzeder. Daha sonra görüleceği gibi, yabancı özel sermaye stoku Avustralya'da savaştan buyana yılda %6 oranında artabilmiştir. Eğer bu oran $1\frac{1}{2}$ azalmış veya artmış olsaydı yabancı sermaye stokuna 5 yıllık dönemde %15 lik bir fark yapacaktı; toplam sermaye stokuna yapacağı fark ise daha küçük olacaktı. Kaba bir tahminle dışarıdan kazanılmış sermaye stoku toplam stokun ondabiridir ve elbette sermayenin büyük kısmı Avustralya'da kazanılmış olacaktır (2).

Analizimize bazı kesin varsayımlarla başlıyoruz. Esas olan bu varsayımlar analiz gereği yumuşatılmıştır.

1— Aşırı istihdamsız tam istihdam veya daha genel olarak Avustralya kaynaklarının sabit düzeyde istihdamı,

2— Vergi yok,

3— İşgücünün hacmi yabancı sermaye stokundan bağımsızdır,

4— Avustralya'da kazanılan sermaye yabancı sermayeden bağımsızdır,

5— Dışsal ekonomiler yoktur,

6— Ölçeğe göre sabit verim vardır,

7— Tam rekabet piyasası hakimdir,

8— Yabancı yatırımlar ticaret hadlerini etkilemez,

9— Ödemeler dengesinin düzeltilmesinde yabancı sermaye yatırımlarının maliyeti yoktur ve ödemeler dengesini pürüzsüzce düzeltir.

10— Yabancı sermaye stokunda meydana gelen artma Avustralya'nın iktisat politikasında geriye gidış sayılacak değişikliklere neden olmaz.

—II—

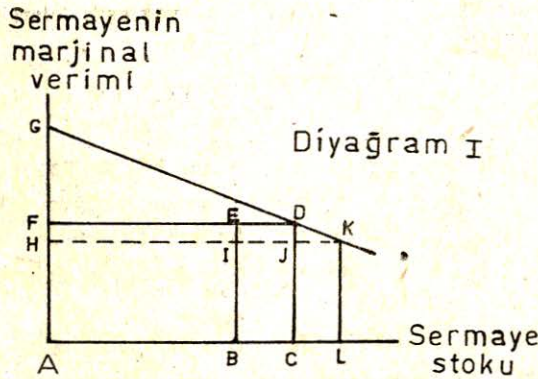
Diyagram I'deki GK doğrusu, Avustralya'daki fiziksel sermaye stokunun; emek olarak isimlendireceğimiz belli üretim faktörü veri iken sermayenin fiziksel marjinal ürününe oranıdır. Bunun AB kadarı Avustralyalılar, BC kadarı ise yabancılar tarafından kazanılmıştır. Böylece, varsayımlarımıza göre

(2) Bu zarf sırtı hesaplamalarına dayanmış önemli izahlardan yalnız biridir; daha iyi izah için arasıra kullanılacaktır. Fakat rakamların doğruluğu önemli ölçüde yüksekse genel görüşün bir anlamı kalmayacak yani 1/5 tahada önemli olacaktır. Yeni yabancı sermaye yatırımlarının, toplam yeni yatırımlara oranı savaştan buyana, stoklara oranından daha büyük olup olmadığını söylemek zordur. İmalat sanayii sektörleri gibi sektör-lere yabancı sermayenin akış oranı oldukça yüksektir.

sermaye ünitesi başına kârlar sermayenin marjinal ürününe eşittir. Toplam kârın FEBA sı Avustralyalıların sermayesinden EDBC kadarı ise yabancıların sermayesinden elde edilmiştir. Bu durumda, output GDGA dır. Bunun GDF kısmını işgücü alır(3).

Şimdi varsayalımki yabancı sermayede BC den BL ye küçük bir artma oldu. Yabancı sermaye kârları IKLB olur. Yeni yabancı sermaye kazançları JKLC ve eski yabancı sermaye kayıpları EDJI dır. Çünkü sermayenin marjinal ürünü ve böylece kâr oranı düşmüştür. Toplam yabancı sermaye için talep elastikiyeti birimin üzerinde olması yüzünden yabancı kârlar dengede belli bir artma göstermiştir. (Söylediğimiz gibi yabancı sermaye stokunda yüzde artma sermayenin marjinal veriminde %1 lik bir düşme ile temsil edilmiştir.)

Avusturalyalı sermayedarlar FEIH kadar kayba uğrar. İşgücü FDKH kadar kazanır. Kazançlar bir bütün olarak Avustralya'da EDKI dır. Önceki sermayenin gelir kaybı olan EDJI Avustralya'nın kazancıdır. DKJ ise nisbi olarak küçüktür.

Avustralya'nın kazancı düşünüldüğü gibi FDJH in tamamı değildir, yani kazançtaki artma tamamen sermayeden değil emeğin marjinal verimliliğinde meydana gelen artmadan dolayıdır. İşgücü kazançlarının büyük bir bölümü Avustralya'lı kapitalistler tarafından işgücüne dağıtılmıştır.

- (3) Bu varsayıma göre emek, sermaye olmadan mal üretmez. Eğer üretebilmiş olsaydı bu toplam output (GDCA) ve toplam reel ücretlere (GDF) bir ilave yapılmış olacaktı ve sonuç olarak görüş etkisiz kalacaktı. Matematik izahtan kaçıp geometrik izaha başvurmak ve izahı basitleştirmek için varsayımımız üzerinde durmak zorunda kaldık. Bak. Aynı makale s. 177, n.9, s. 179, n.10, s.182, n.12.

(Burada yatırım yapan ülkeler tarafından yabancı yatırımların sınırlanması durumunda bir deneyimimiz oldu. Sınırlayıcı ülke Britanya'dır. Risk farkının olmadığı ve birbirlerinin işine karışmayı terkettikleri durumda İngiliz yatırımcılar ülkede ve yabancı ülkelerde yatırımların verimini eşitleyeceklerdir. Yatırımların marjinal verimi yabancı özel yatırımların verimine eşit olur. Avustralya'da yatırımların istenilen düzeye erişememesi İngiltere'nin yatırımlarının istenilen düzeye ulaşmamasına neden oldu. Diyagramda bu durum EDJI ile gösterilmiştir (4). Bu kâr kaybı daha fazla yatırım olursa İngiltere'de nasıl işgücüne giderse buradaki kâr kaybı da Avustralya'daki işgücüne gidecektir. Eğer risk farkı varsa iki ülkede de İngiliz yatırımcılarının çabası etkisiz kalacaktır).

Bununla beraber daha fazla yatırım yapılmasından, Avustralya'nın kazancı ve İngiltere'nin kaybı varsayımımızı tamamen etkilemez. Eğer toplam sermaye yabancı sermayenin 10 katı ise yabancı sermaye için talep elastikiyeti 10 kat fazla olacak (5); toplam sermaye için bu daha sonra dikkate alınacaktır, çünkü sermayenin işgücü yerine ikame kabiliyeti Avustralya'da oldukça fazladır. Yabancı sermaye için talep elastikiyeti oldukça yüksek olduğu için EDJI JKLC ye göre nisbeten küçük olacaktır. Başka bir deyimle fazla üretimin büyük bir bölümü kapitalistlere gidecek (yaklaşık olarak JKLC) Avustralya'nın payı ise küçük olacaktır.

—III—

Şimdi vergiyi konuya katıyor, yabancı kârlar üzerinden t oranında bir vergi alındığını varsayıyoruz. Yüksek oranda kârların elde edildiği ve kârın bir kısmının dağıtıldığı akla uygun olmakla birlikte basitleştirmek için bütün kârların dağıtıldığını kabul ediyoruz (6). Avustralya şimdi EDJI ye ilave ola-

- (4) Eğer Britanya Avustralya'da sermayesi olan ülkelere yalnız biri ise ve CL kadar bir ilave yatırım yapıyorsa bu yatırımlardan kaybı şüphesiz EDJI olacak Avustralya'nın kazanacağı kısım diğer yabancı ülkelerin genişleyen yatırımlarına kayacaktır.
- (5) Eğer sermayenin marjinal veriminde %1 lik bir değişme toplam sermayede %X lik bir değişme ile birleştirilmiş ve eğer Avustralya'nın yerli sermayesi sabitse, yabancı sermayede %10X lik değişme Avustralya'nın toplam sermayesiyle karşılaştırılacaktır.
- (6) Eğer sterlin olarak kârlar üzerinden 7s.6d dividantlar üzerinden %15 stopaj vergisi alınıyorsa toplam vergi oranı %47 olacaktır. Gerçekle biraz düşünersek bu oran oldukça yaygın görünmesine rağmen, çeşitli sebepler yüzünden yabancı kârlar gözden kaçmış ve kârlar dağıtılmamışsa daha da düşüktür.

rak, artan kârlar üzerinden t oranında bir vergi alacak. Bu Avustralya için önemli bir kazançtır. Başka bir deyimle Avustralya'nın şimdiki kazancı t (JKLC) artı, EDJI'nin yerine (1-t) (EDJI) nin toplamı kadardır. Fakat bu nisbi olarak küçük bir kazançtır.

Bir karışıklığa meydan vermemek için yukarıdaki durum diyagramda gösterilmemiştir, konuya üstü kapalı olarak dokunulmuştur.

(Britanya'nın yatırımları sınırlaması için çok daha önemli bir durumla karşı karşıyayız: Çift vergi uygulaması. Çift vergileme anlaşmaları oldukça zorlaştırılmıştır. Şimdiki amacımıza, İngiliz hazinesine, Avustarlya'nın uyguladığı orandan kalanın gittiğinin uygunluğudur. Avustralya hazinesi vergisini tam olarak toplama olanağına sahiptir. Eğer İngiltere'nin uyguladığı oran daha yüksekse İngiliz yatırımcılar kazançlarını (riskin ihmal edilmesi durumunda) İngiltere'nin uyguladığı vergi oranından sonra iki yerde de kazançlarını eşitlerler, bu aynı zamanda gayri safi kazançların da eşit olması demektir. Fakat marjinal milli hasıla İngiltere'de yatırımlardan elde edilen safi verimdir. (Britanya vergi aldıktan sonra) Avustralya vergi aldıktan sonra ise geriye net verim kalır ve bu toplam olarak toplam kazancın yarısından daha azdır (7). Eğer Avustralya'nın vergi oranı daha yüksekse, marjinal milli hasıllar arasındaki fark İngiltere'deki vergi oranına eşittir. Yatırımın marjinal milli verimi (İngiliz yatırımlarının) Avustralya'da, İngiltere'dekinin hemen hemen yarısı olabilir (8). Bu görüşler şüphesiz yabancı yatırımı kabul eden ve yatırım yapan ülkeler için lehde yada aleyhde kesin görüşler olarak alınamaz.)

-IV-

Şimdi üçüncü varsayımımızı izahımıza katıyor ve Avustralya'nın işgücünün

(7) Geçen bölümde gördüğümüz gibi Avustralya'da İngiliz yatırımlarının üzerinden elde edilen kârlardaki bir azalmayı anlatımı kolaylaştırmak için ihmal ediyoruz.

(8) r_a ve r_b Avustralya'da ve İngiltere'de gayri safi hasıla olsun, t_a t_b bu ülkelerdeki vergi oranlar olsun. Eğer $t_b > t_a$ ise, İngiliz yatırımcılar

$$r_b (1-t_b) = r_a [1-t_a - (t_b-t_a)] = r_a (1-t_b) \quad \text{kâr}$$

yapacaklar yani $r_a = r_b = r$ olacak.

Marjinal milli hasıla (İngiliz) İngiltere'deki yatırımlar üzerinden r dir, fakat Avustralya'daki yatırımlar üzerinden $r(1-t_a)$ dir. Sonrakinin önecekine oranı $(1-t_a)$ dir.

Eğer $t_a > t_b$ ise İngiliz yatırımcılar

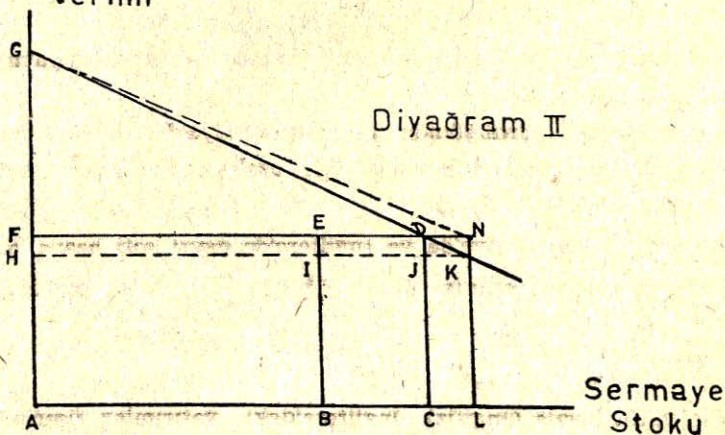
$$r_b (1-t_b) = r(1-t_a) \quad \text{kadar yatırım yapacaklar}$$

büyük ölçüde yabancı sermaye miktarı ile bağımlı olduğunu kabul ediyoruz. Avustralya'ya göçün bazı durumlarda Avustralya'nın gelir seviyesine bağlı olduğunu ve bunun yabancı sermaye miktarı tarafından etkilenmiş olacağını düşünmekle ifrata kaçmış olmayız.

Şimdiye kadar anlatıldığı gibi, ilave yabancı sermayeden elde edilen kazançlar, eğer işgücü artmamış olursa fert başına gelir seviyesini artıracaktır. Fert başına gelir seviyesi değiştirilmeden nüfusun genişlemesi arzu edilmiş ve gerçekleştirilmişse —ki bununla aşırı yabancı sermaye girişindeki durumu kast ediyoruz— fert başına gelir seviyesini sabit tutmak mümkündür. (Fert başına gelirden sürekli bir artış varsa şüphesiz bu geçerlidir.) Pratikte göç politikasının gelir seviyesiyle ilgisinin, yabancı sermaye yatırımlarıyla endirekt münasebetinin nasıl olduğunu söylemek olanak dışı olmakla birlikte biraz basitleştirmek ve izaha yardımcı olması amacıyla burada kullanılmıştır.

Farzedelimki yabancı sermaye toplam sermayeyi %1 oranında artırdı. Eğer işgücünün %1 artmasına izin verilmiş olsaydı, mevcut varsayımımıza göre, toplam outputta %1'lik bir artma olacaktı, toplam kârlar ve toplam ücret başlangıç seviyesini aşacaktı. Ücret oranı ve kâr oranı başlangıç seviyesine dönecekti. Verginin olmadığı ve Avustralya'lı kapitalistlerin sayısında bir artma olmadığı varsayımında, ortalama Avustralyalı işgücü ve ortalama Avustralyalı kapitalistlerin refahı başlangıçta olduğu ile kalacak; göçler de dahil yani yabancı sermayede artma olmayacak ve buna bağlı olarak işgücü de artmayacaktır.

Sermayenin marjinal verimi

Marjinal milli hasıla (İngiliz) İngiltere'deki yatırımlar üzerinden r_b dir fakat Avustralya'daki yatırımlar üzerinden $r_a(1-t_a) = r_b(1-t_b)$ dir, oran $1-t_b$, olur ve bu oran çoğu vergi mükellefleri için 1,5 dan fazla değildir.

Yeni pozisyon Diyagram II'de gösterilmiştir. (Bu diyagram GN, DN, NK doğrularının dışında I. diyagramın aynısıdır.) CL AC'nin yüzde biridir. İşgücüne %1'lik bir ilave, sermayenin marjinal verimi doğrusunu kapital stokuna göre GK dan GN'ye kaydırmıştır. Başlangıç durumuyla karşılaştırıldığında toplam output GDCA dan GNLA ya %1 artmış, ücret GDF den GNF ye %1 artmış, toplam kârlar FDCA dan FNLA ya %1'lik bir artma göstermiştir (9). Avustralyalıların kârları FEBA başlangıçlakinin aynıdır. Yabancı sermaye kârları ENLB, sermayedeki artma ile, başlangıç durumuna göre daha fazla yükselmiştir.

Eğer vergiyi işe karıştırırsak sonucu maliye politikasına dayandıracağız. O zaman yalnız kârlar vergilendirilmiş kalan gelirin işçilerin sosyal hizmetlerini finanse etmek için kullanılmış olduğunu varsayan bir izah geliştiriyoruz ki; bu herkesin kolayca kabul edebileceği realist olmayan bir durumdur. Böylece kârlardan elde edilen vergi gelirleri (Avustralya'nın ve yabancıların) başlangıç seviyesindeki %1 den daha fazla olacak, işçi başına sosyal hizmetler başlangıç seviyesinde kalacak, vergi sonrası kârlar ise kâr olarak Avustralyalı kapitalistlerin kesesine gidecektir.

Eğer göç kriteri yabancı yatırımlarla değişecek olsaydı meydana gelen bu değişiklikler işçilerin yaşam standartlarını veya Avustralyalı kapitalistlerin ortalama gelir düzeylerini etkilemeyecekti; o zaman, bizim mevcut varsayımımıza göre, yabancı yatırımlar toplam sermayeye göre daha büyük oranda artmışken, yani örneğimizde %1 gibi; işgücünü aynı oranda artırmak mümkün olacaktı.

Bununla birlikte yukarıdaki durum kişi başına geliri düşürecekti. Nüfus ise %1 artacaktı. (Biz Avustralyalı kapitalistlerin de işçi olduğunu ve işgücünün nüfusun sabit bir bölümü olduğunu kabul ediyoruz.) Fakat toplam Avustralyalıların kârları sabitken, toplam işgücü gelirleri %1 den fazla, Avustralya'nın toplam gelirin ilave ise %1 den az olacaktı. Bu eğer bizim varsaydığımız (a) verginin olmadığı veya (b) kârların vergilenmesi sosyal hizmetlerin

(9) Eğer emek sermaye olmadan da biraz çıktı üretebiliyorsa (bak. s.174 n.3) emekteki artmanın sonucu olarak bu output %1 artırılmış olacaktı. Ücret haddi ve toplam output yine %1 den yukarıda olacaktır. Belirtmek gerekirse sermayenin marjinal hasıla eğrisi G sayesinde eskiden olduğu gibi yükselir.

finansmanında kullanılmasıyla, emek gelirin ve kârların vergiden sonra hesap edilmiş olduğunu kabul edersek doğrudur. Daha genel olarak, Avustralya'nın fert başına geliri maliye politikasının tabiatına bağlı olarak düşecektir. Çünkü, output %1 in üzerine çıkararak ve vergiden sonra kalan kârlar (yabancıların) Avustralyalıların gelirin %1 den az olmasının sonucu, %1 den fazla olacak, yani nüfustan az artmış olacaktır. (Yabancı kârlar üzerinden alınan vergi oranının değişmediğini farzediyoruz.)

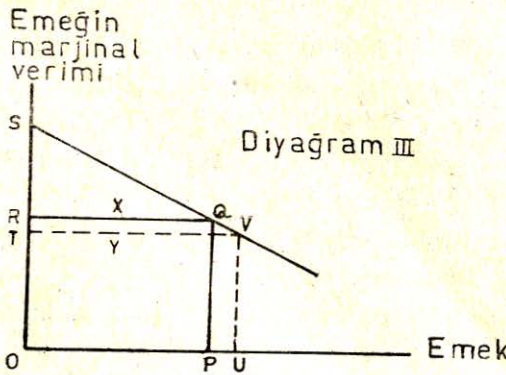
Eğer göç kriteri yabancı yatırımlarda değişikliklere sebep olmuş olsaydı bu, fert başına toplam geliri etkilemeyecekti. O zaman nüfusu %1 olarak arttırmak mümkün olamayacaktı. (Söylemek gerekirken bu fert başına gelirden hiç bir zaman bir artmaya meydan vermiyecektir). Fakat daha küçük artmalar mümkün olacaktır. Eğer hiç kimse göç etmiyorsa, fert başına gelir fazla giren yabancı sermaye tarafından artırılmış olacaktır.

Kabul etmek gerekir ki, sayısız göç politikaları nüfusun yabancı yatırımlar tarafından değişimine sebep olacaktır. Bu seçilmiş ve nisbi önemi değişen politikalar, nüfusun artması ve fert başına gelir seviyesinin artması, gelir dağılımı üzerindeki görüşler, maliye politikası, göç arzı gibi daha sayılabilecek bir sürü politikadır. Burada cevaplanması gereken bir soru var: Acaba daha fazla göç neticede II. ve III. bölümde izah ettiğimiz gibi Avustralya'nın gelirine ilave bir kazanç getirecekmi?

Bu ihtimal dahilinde olmakla birlikte mutlak olarak belli değildir. Çünkü, fazla emek Avustralya'da outputu artırdığı, o da sermayenin marjinal verimini artıracak böylece vergiden sonra kalan yabancı kârlar yeniden devreye girse bile Avustralya'nın toplam gelirinde daha fazla bir artma olmayacak hatta daha öncekine oranla bir düşme olacaktır. (Göç fazlasının geliri de dahil!).

Kolay anlatım için Diyagram II.deki duruma dikkatle bakalım. Yabancı sermaye arttıktan sonra fakat emekteki arttırmadan önceki pozisyonla karşılaşma yapalım (GKLA outputu ile). İşgücünde artma outputu GNK kadar artırır, fakat aynı zamanda yabancı sermaye kazançlarında (I-t) ENKI kadar artırır ve bunun GNK kadar veya daha büyük olduğu kabul edilebilir (10).

(10) Eğer emek sermayesiz bir miktar üretim yapabiliyorsa outputtaki artma GNK den daha büyük olacak fakat hala (I-t) ENK 1 den az olacaktır. (bak. s. 177, n. 9).

Avustralya'nın gelirinde çok büyük olasılıkla meydana gelecek artmaları daha uygun bir diyagramla gösterelim. Diyagram III'deki SV doğrusu farklı emek miktarına karşılık olarak emeğin marjinal verimini ve yabancı sermayedeki artmadan sonra toplam kapital stokunun ulaştığı sabit seviyede seviyeyi gösterir. OP başlangıçtaki işgücüdür. Eğer şimdi göç vasıtasıyla emek arzı OU ya artırılmışsa, output WVUP ye yükselir (QWV açısını küçük olduğu için ihmal ediyoruz). Ücret hadleri ROPQ dan TVUO ya yani WVUP eksi RQWT ye yükselir. Toplam kârlar RQWT ye yükselir, Avustralya'nın kârı (I-c) RQWT ye yükselir. —RXYT ile gösterilmiştir— yabancıların kârı c (RQWY) yükselmiştir. —XQWY ile gösterilmiştir. Burada c yabancı sermayenin toplam sermayeye oranıdır. Yabancıların kârı vergiden sonra c (I-t) (RQWT) ye çıkar yani (I-t) (XQWY). Toplam Avustralya'nın gelirindeki değişiklikler, WVUP eksi (I-t) (XQWY) yani WVUP eksi c (I-t) RQWT, böylece eğer WVUP/RQWT c(I-t) ise Avustralya'nın geliri artacaktır.

WVUP/RQWY emeğin talep elastikiyetidir, Marjinal verimine göre emek miktarındaki değişme) ki o da ücret oranına eşittir yani SV doğrusunun G noktasındaki eğimi) (11).

Eğer bu elastikiyete e dersek durum $e > c(I-t)$ olur. Elastikiyet (e) muhtemelen büyük olur çünkü emeğin sermayenin yerine ikame edilebilirliği oldukça yüksektir, hemen hemen kesinlikle c (I-t) den daha büyüktür. o da sırasıyla $\frac{1}{10} - \frac{1}{2} = \frac{1}{20}$ dir. ($\frac{1}{20}$ kadar düşük bir elastikiyet demek %1 daha fazla işgücü istihdam etmek —40.000 gibi— belli kapital stokuyla,

(11) Eğer L emek miktarı M de emeğin marjinal hasılası ise yaklaşık olarak

$$\frac{WVUP}{RQWT} = \frac{MAL}{LAM} \text{ olur.}$$

bütün zamanı uzun dönemde açık düzeltmeleri için tahsis etmektir, ücret oranı ise bu arada hemen hemen $\frac{1}{5}$ düşecektir).

Sabit sermaye ile emekte bir artma meydana geldiği takdirde Avustralya'nın toplam geliri çok büyük ihtimalle artacaktır. Eğer fazla göçe izin verilmişse aşırı yabancı sermayenin bir neticesi olarak, II ve III bölümde izah edildiği seviyesine doğru Avustralya'nın gelirini arttırmak büyük ihtimalle.

Bu bölümde sabit teknik katsayılara dayanmadığımızı burada belirtmek gerekecek, yani daha fazla emek istihdam etmek için daha fazla oranda sermaye kullanmak sabit sermaye oranını emeğe göre artırmak. Özellikle bir bütün olarak ekonomiyi göz önüne aldığımız takdirde ve uzun dönemle ilgilendiğimiz takdirde esneklik varsayımı daha gerçekçi görünür.

Şimdi, Avustralya'nın kazanılmış sermayesinin yabancı sermaye stokundan bağımsız olduğunu varsayan 4. faraziyemizi ele alıyoruz. Daha yüksek yabancı sermaye stoku gelecekte, şimdiden daha fazla iç akım sağlayabilir ve bu akım muhtemelen daha iyi netice doğurabilir. Bununla beraber eğer Avustralya'nın kazanılmış sermayesi yabancı yatırımların daha yüksek olmasından etkilenmişse, söz konusu yıllarda Avustralya'nın geliri önceki bölümde izah ettiğimiz sebeplerden dolayı daha yüksek olacaktır.

Bu demektir ki Avustralya'nın tasarruf ve yatırımları artarsa, gelecekte, Avustralya'nın kazanılmış sermaye stokunda gerçekte artış olacaktır. Böyle bir durumda yabancı yatırımlardan ve göçten meydana gelen artımdan dolayı gelirin faktörler arasındaki dağılımında çok az bir değişiklik olur ve—maliye para ve diğer politikalarından hangilerinin uygulanması lazım geldiğini kestirmek zordur—bu reaksiyonlar önemli olacaktır. Yeniden yabancı sermaye girmediği zaman gelecekte Avustralya'nın kazanılmış sermayesinin daha düşük olacağını söylemek şaşırıcı değildir. Borcun olmadığını abartmakla çelişkiye düşülmüyor. Örneğin bir taraftan yabancılarda satın alınan ve ülkede üretilmeyen malların Avustralya'nın mevcut aktiflerinin karşılığı olduğu, ithali yapılan bu malların önceden yasaklanmış fakat şimdi ödemeler dengesini düzeltmek için yeniden müsaade edilmiş olduğunu kabul etmekle diğer taraftan da Avustralya'nın kazanılmış sermayesinde bir azalma ve yabancıların kazanmış oldukları sermayenin artması yoluyla son olarak ödemeler dengesinin düzeleceğini kabul etmek bunu açıklar.

Gerçek durumu belirlemek zordur. Büyük olasılıkla eğer Avustralya'nın kazanılmış sermayesi artmışsa, önceki diyagramatik analiz tipini kullanarak kolayca görebileceğimiz gibi, (daha önce bunun altında ve üstünde gösterilmiş olan artmalar dahildir), Avustralya'nın gelirinde daha büyük artma olacak, bu artış Avustralya'nın kazanılmış sermayesinden elde edilen kârlarla yabancı kârlarda vergiden sonra meydana gelen düşmeğe eşit olacak ve sonuç olarak

Avustralya'nın daha düşük bir kâr oranına sahip olacaktır, (kârlardaki düşme Avustralya'nın işgücü için bir kazanç olacaktır). Eğer bu daha yüksek gelir, daha fazla göçe sebep olursa, toplam Avustralya'nın gelirinde, önceden belirttiğimiz sebepler yüzünden daha büyük bir artma olacaktır.

Eğer Avustralya'nın sermayesi azalmışsa, Avustralya'nın geliri önceki durumdan daha az olacak, kâr yaratmayan sermaye ve vergiden sonra yabancı kârların toplamı durumu kurtarmayacak, eğer göç de netice olarak azalmışsa, Avustralya'nın toplam gelirinde daha büyük bir azalma meydana gelecektir.

Eğer Avustralya yeteri derece israfçı bir ülke ise aşırı yabancı sermayeyi müsaade etmek Avustralya'nın kazanılmış sermayesindeki azalmadan sonra tam denge oluşturacak (diğer durumlarla karşılaştırıldığında ne olduğu görülebilecek), o zaman Avustralya'nın geliri bizim varsayımımıza göre, fazla yabancı sermayenin girmediği duruma bakılırsa, gelecekte daha yüksek olacaktır. Eğer göç azalmış ve bu azalma Avustralya'nın gelirinde bir azalma neticesini doğurmuşsa göç politikasında değişme olmadığında, toplam emek toplam sermaye ve toplam output oldukları gibi kalacak, fakat yabancıların output, vergiden sonra aşırı kâr miktarına ulaşacaktır.

—VI—

Şimdi beşinci varsayımımızı ele alalım, ve yabancı sermaye yatırımlarının dışsal ekonomilere olanak verdiğini ve yabancı firmaların dışsal ekonomilerden yararlandığını varsayalım. Vergiden önce, sermayeden elde edilmiş kazançların outputa kattıkları değer kârları aşmışsa, bu dışsal ekonomilerin değerini farklılaştıracaktır. Bunlar da muhtemelen Avustralya'ya daha fazla kazanç sağlayacaktır.

Genelde biz burada Avustralya'nın kalkınmasında ölçüğe göre dışsal ekonomilerden yararlanmadığını varsayacağız, bunlar gelecek bölümde dikkate alınmıştır. Biz şimdi yalnız, dışsal ekonomilerin (i) darboğazı aşma (ii) know-how'un yabancı firmalar tarafından yaygınlaştırılması gibi durumlarla ilgileneceğiz.

Belirtmek gerekir ki Know-how, muhtemelen Avustralya'nın teknik ve idare bilgi yenilemesi bakımından fazla önemli değildir. Dışarıdan gelen firmalar açısından Avustralya'ya belli zikredilmeğe değmez bir kazanç sağlayabilir. Bunlarda eğer dışı karşı rekabetin devamı isteniyorsa, işçi istihdamına katkıda bulunmak, en yeni teknikleri ülkeye getirmek, eskiden kurulmuş işletmelere güç katmak gibi yardımlardır. Sermaye ithal etmeksizin satınalmak yada kiralanmanın gerekmediği ve pek önemli olmayan bu kazançları ancak Avustralya

knöw—how'dan tesis edilebilir.

Dışsal ekonomiler büyük olasılıkla Avustralya için bir kazanç getirmekle birlikte daha önce belirtildiği gibi kazançta akla uygun bir düşmeyi de getirebilirler, Fazla kazanç (ki negatif olabilir) (a) ücret haddinde meydana gelen değişiklik artı (b) Avustralya'nın Kapitalistlerinin kârlarında meydana gelen değişiklik artı (c) önceki yabancı sermaye kazançlarından alınan ver-gideki değişikliğe eşittir. Eğer dışsal ekonomilerin faydası hem emek hem de sermayeye yayılırsa (bölünürse) —çok büyük ihtimalle sonuçta a priori görür— a, b ve c nin hepsi pozitif olacak ve Avustralya için ilave kazanç olacaktır. Sermayeden kayıp olsa bile emeğin kazancı artabilir, çünkü dışsal e-ekonomilerin outputu artırması kuvvetle muhtemeldir, emeğin kazancı kapitalin kayıplarını aşabilir ve yalnız sonuncu kısım Avustralya tarafından kazanılmış olabilir. Emeğin hiç kazancı olmasa bile yine de ücret haddinde mutlak bir düşüş olmayacaktır. Fakat eğer mutlak düşüş varsa o zaman Avustralya kaybedebilir.

Örneğin eğer, yabancı sermaye firmalarının üretim metodlarına ait bil-giler yaymaları, diğer firmaların mevcut sermaye ve daha az işgücü kullanarak aynı outputu elde etmelerine neden olmuşsa, emeğin marjinal verimi tam istihdamda azalmışken yeniden eski düzeyine ulaşabilir. O zaman netice olarak Avustralya'da toplam output artacak fakat ücret hadleri ise daha düşük olacaktır. Kârlar ücretlerin düştüğünden daha fazla yükselecektir. Sermayeden tasarruf eden teknik yerine emekten tasarruf eden teknikler kullanılırsa aynı şey ücretler için söylenebilecektir.

Bunlar Diyagram IV de gösterilmiştir. Dışsal ekonomiler emeğin marjinal hasılası eğrisini düz doğrudan kesikli doğruya kaydırır. Üretim E—C—B nin üstündedir ve pozitifdir. Ücret hadları A + B ye kadar düşürülmüştür (12) Kârlar E+C—A nin üstündedir.

Bununla beraber Avustralya, emeğin kaybı kapitalin kazancından bü-yükse neticede kaybedecektir. Çünkü hem kârlar hem de vergiler dolayısıyla Avustralya'nın kazancında bir şişme görülecek; gerçekten de bu sermaye ka-zançlarının $1-C(1-t)$ si kadar olacaktır. Önceden de belirtildiği gibi burada C yabancı sermayenin toplam sermayeye oranıdır. t ise kârlar üzerinden alın-an vergi oranıdır C ve t yi sırasıyla $\frac{1}{10}$ ve $\frac{1}{2}$ olarak alırsak Avustralya kârlardaki artmanın $\frac{19}{20}$ si kadar bir kazanç elde edecektir. Yani Avustralya yalnız sermaye kazancının $\frac{19}{20}$ sinden daha fazla emek kaybına uğrayacaktır.

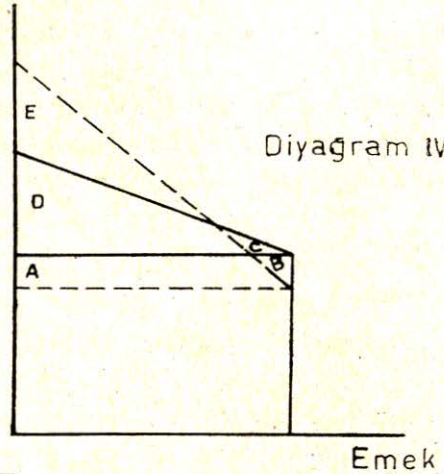
(12) Bu sermayenin emek olmadan üretim yapamayacağı varsayımına dayan-dırılmıştır. Bu varsayım s-174, n.3 de sözü edilen varsayımın aynıdır.

Tabii bu durum dışsal ekonomilerin yeniden dağılım etkisi outputtaki kazançla karşılanmış olsaydı ancak gerçekleşecekti.

En kötü ihtimalle, Avustralya'nın kaybı emeğin kaybının $\frac{1}{20}$ sinden daha fazla olmayacaktır. Yukarıda tarif edildiği gibi, yabancı sermaye yatırımlarından elde edilen kazançlara oranla bu da büyük ihtimalle Avustralya'nın açığını kapatmayacaktır. Yabancı sermayedeki bir artma, üretim metodlarının etkin olarak dağıtılması sonucunda milli gelirin yüzde birinin emekten sermayeye kaydırılması gerektiğini söylemek zordur. Fakat bu Avustralya'nın gelirini yüzde $\frac{1}{20}$ den daha fazla indiremeyecektir, mademki böyle görünüyor, akla uygun olarak, fazla yabancı sermaye Avustralya'nın gelirini önceki bölümde izah ettiğimiz belli sebepler yüzünden, yüzde $\frac{1}{2}$ artırmalıydı.

Sonuçta dışsal ekonomilerin büyük olasılıkla Avustralya'nın gelirini aşırı yabancı sermayeden daha fazla arttırdığını söylemek mümkündür. Önceki a priori sebebi burada belirtmeye gerek yoktur ki dışsal ekonomiler emekten tasarruf yönüdür, durum gerçekten öyle ise Avustralya'nın geliri azalacaktır. Bu da emeğin mutlak bir kaybına sebep olmasına bağlıdır ve bu kayıp git-tikçe büyüyerek sermayeden elde edilen kazançla ulaşacaktır. Her kayıp Avustralya'nın, her halükârda, yabancı sermayeden elde ettiği diğer kazançlara nisbetle büyük olmayacaktır.

Emeğin marjinal Verimi

(13) Kuşkusuz eğer dışsal ekonomilerden yabancılar Avustralyalı kapitalistlerden daha fazla yararlanmışlarsa Avustralya'nın kaybı daha büyük olacaktır, fakat bu bizim Avustralyalı kapitalistlerle yabancıların kâr oranlarının aynı olduğu tam rekabet varsayımımızla uyuşmayacaktır.

Dışsal ekonomilerden elde edilen her kazanç Avustralya için göçün ve sermayenin de yardımı ile daha fazla kazanç getirmesi temin edilecek (belli kriterlere dayanan göç politikası yüzünden) aksi halde dışsal ekonomilerden her an bir kayıp olacaktır.

—VII—

Şimdi (6) varsayımımızı ele alalım ve ölçekten yararlanmaların mümkün olabileceğini düşünelim. Eğer emek ve sermayenin ikisi de %1 lik artırılmış olsaydı, Avustralya'nın veya yabancı sermaye fazlası durumunda output, %1 birden daha fazla artmış olacaktır. Ölçekten yararlanmalar dikkate alınmış buna rağmen, Avustralya'nın sermayesinden ayrı olarak yabancı sermayenin mevcudiyetinin sonucu oluşan dışsal ekonomiler dahil edilmemiştir. Dışsal ekonomilerle tiplam outputta veya emekte bir artma sağlanmış olmasaydı yine, Avustralya'nın sermayesinde meydana gelen azalma yabancı sermaye fazlasıyla dengelenecekti.

Ölçekten yararlanmalar dışsal olabileceği gibi içsel de olabilir. Sonuncu ancak eksik rekabet piyasası altında mümkün olabilecektir. Gelecek bölümde bunun üzerinde daha fazla durulacaktır. Geçen bölümde tarif edilmiş dışsal ekonomiler durumunda ekonomiler emek yoğun veya sermaye yoğun olabilir. Bunlar gösteriyor ki, bütün bunlara rağmen, aşırı yabancı sermaye Avustralya için daha büyük bir kazançta yol açar. Geçen bölümde yazılmış olduğu gibi yabancı sermayeden mantıken zarar da görülebilirdi, fakat bu uzak bir olasılıktır; ölçek ekonomilerinde meydana gelen saf artışı üretim metodlarında meydana gelen drastik etkilerle karşılaştırsak, yabancı sermaye fazlasının her iki durumunda da aynı etkiyi göstereceğini görürüz.

Ölçekten yararlanmalar kuşkusuz, göçün ve Avustralya'nın sermayesi sayesinde daha fazla kazançta yol açacaktır, aksi durumda ise kayıpla neticelenecektir.

—VIII—

Şimdiye kadar tam rekabet piyasasının varlığını hesaba kattık. Görüldüğü gibi, bu bazı savaş öncesi çalışmalarına göre mantıklı bir faraziye idi, fakat uzun vadede ve hele savaş başındaki duruma bakılırsa realiteye daha az uygundur. Diğer taraftan, eğer 7. varsayımı ele alır ve eksik rekabetin varlığı üzerinde durursak analiz çok daha kompleks olur ve önceki analizimizde istediğimiz değişiklikler hakkında genellemeler yapmak güçleşir.

Farz edelim ki her yerde aynı normâl kâr elde ediliyor. Ücretler artı normal kârlar toplam outputu oluşturacaktır. Marjinal fiziki ürün eksi firmanın (fir-

manın genişlediği varsayımı) karşılaştığı talep elastikiyetinin (bu elastikiyet pozitifdir) sebep olduğu veya üründe meydana gelen artışla marjinal üründe, sermaye ve emek ünitesi başına mükafat olacak (14). Bununla beraber ücret haddinin kâr haddine oranı, emeğin ve sermayenin marjinal ürünleri oranına eşit olacaktır.

Eğer şimdi aynı firmaların durumunda bütün olarak bir gelişme vuku bulsa ve dışsal ekonomilerin olmadığı farzedilse idi, emek ve sermayede belli oranda bir artma firma sayısında ve toplam outputta aynı oranda bir artma ile sonuçlanacaktır. Yani bir bütün olarak ekonomi için sabit verimler (ölçeğe göre) olacaktır. O zaman mantıklı olarak, her faktör marjinal fiziki ürünü alacak, hatta marjinal fiziksel üründen, firmaların genişlemesi için ayırlardan kalanı alacaklardır. Dipnotta bir örnek verilmiştir (15). Firmalar denk olmasa bile bu yeni üretime giren bir firma açısından akla uygun bir yaklaşımdır.

Diğer taraftan eğer gelişme bir bütün olarak mevcut firmalar içinde olmuşsa ve gelişme herbirinde aynı oranda olmuşsa gözükmeyen içsel ekonomi:

(14) Emek ve sermayenin firmaya arzının tam elastik olduğunu varsayıyoruz. Her üretim birimi fiyat ünitesiyle tarif edilmiştir. Her firmanın talep eğrisi ortalama maliyet eğrisine teğet olacaktır.

(15) Her firmanın üretim fonksiyonu $y=f(k,1)$ olsun. Burada y output k sermaye 1 emektir. Ekonomi düzeyinde bunların Y, K, L olduğunu varsayalım; \bar{x} kâr oranı w de ücret oranı olsun. Toplam sermaye etkinliğinde bir artma meydana geldiğini, yeni firmanın outputunu elde etmek için eski firmanın outputunun kullanıldığını ve böyle devam ettiğini varsayalım. Sermayenin bir kısmını yeni, bir kısmını da eski firmada, emek kullanımlarını sağlamak kaydıyla dağıtıldığını varsayalım.

Toplam outputta artma yeni firmanın üretimidir, bu da eski firmanın üretimine eşittir.

$$\Delta Y = y \quad (1)$$

Her firmadaki faktör payı

$$y = k\bar{x} + Lw \quad (2)$$

Toplam sermayedeki artma diğer eski firmaların sermayesindeki artma ve yeni firmanın sermayesine eşittir.

$$\Delta K = (k + \Delta k) + n \Delta k \quad (3)$$

Eski firmanın outputunda değişim yoktur.

Yani

$$\begin{array}{cc} \Delta y & \Delta k \\ k \rightarrow + & L \rightarrow = 0 \end{array} \quad (4)$$

$$\begin{array}{cc} \Delta k & \Delta l \end{array}$$

sömürülmüş olacak, emek ve sermaye marjinal fiziksel ürünlerinden daha azını alacaklardır. O zaman içsel ekonomilerin sonucu olarak yabancı sermaye Avustralya'ya bir kazanç sağlayacak, kârlar yabancı sermayenin yarattığı out-puttan daha az olacak, mevcut faktörlere farklı olarak dağılacaktır. Bu kazanç büyük olasılıkla ölçekten yararlanmalarının neticesidir ve önceki bölümde izah edilmiştir.

Buna rağmen yukardaki varsayıma göre, aksak rekabeti anlatırken önceki analizimizi düzeltmek çok gerekli görünmüyor. Varsayımlar kuşkusuz realiteye uymaz. Mesela, şimdiye kadar yabancı sermayenin yeni firmalar yarattığını ve bu firmaların piyasada sağlam yer bulabileceklerini, bu firmaların fiyatları düşürmeleri gerektiğini bu düşüşün diğer malları da etkilediğini satın alanların tutucu olduklarını hesaba katmadık. Yeni firmalar eğer aynı tekniği kullanıyorlarsa, fiyatları düşürmeden dolayı uğradıkları kaybı başka alanlardan kazanacaklardır ve bu da Avustralya için dikkate alınması gereken bir kazanç olacaktır. Aynı durum mevcut firmaları içinde gelişen ülkeler için de doğrudur, çünkü aşırı yabancı sermaye küçük bir oranda bu firmalarda birikmiş

Kâr haddinin ücret haddine oranı sermaye ve emeğin marjinal fiziksel ürünlerinin oranına eşittir (firmaların genişlediği varsayımında):

$$\frac{\partial y / \partial k}{\partial y / \partial l} = \frac{\tilde{x}}{w} \quad (5)$$

(6)

4 ve 5 den $\tilde{x}k + w\Delta L = 0$

1, 2 ve 3 den

$$\frac{\Delta Y}{\Delta K} = \frac{k\tilde{x} + Lw}{k + (n+1)\Delta k}$$

6 da yerine koyarsak

$$\frac{\Delta Y}{\Delta K} = \frac{k\tilde{x} + Lw}{k\tilde{x} - (n+1)w\Delta L}$$

Şimdi $n\Delta L$ yeni firmada emektir ve buna rağmen her yeni firmadaki emek gibi eski firmayla aynıdır (eski firmalardan yapılan transferler toplamı olması durumunda). Eski durumda onların işgücü — L daha büyüktür. Buna rağmen — $(n+1)\Delta L = 1$ olur.

Böylece

$$\frac{\Delta Y}{\Delta K} = \tilde{x}$$

Yani kâr haddi sermayenin marjinal fiziksel ürününe eşittir. Benzeri durum emek için de yapılabilir.

olacaktır, özellikle yatırımların tamamı yabancı sermayeye dayanan firmalar için bu sürekli böyle olmuştur.

Diğer taraftan yabancı firmaların gelişmesi onları tekelci pozisyona sokabilir ve bu pozisyonda Avustralya'nın satış yaptığı piyasayı sömürebilir ve bu da Avustralya için kayıp olabilir (Yabancı yatırımlar şüphesiz monopolu bü yültmez. Çelişki, yabancı yatırım ile yerli monopoller arasındadır. Avustralya'nın piyasasını ve ekonominin gelişmesini hızlandırarak, mevcut endüstriler içinde firma sayısını makul bir düzeye çıkarmak rekabet alanını genişletecektir).

Nihayetsiz örnekler verilebilmekle birlikte, burada son verilecektir. Mevcut analiz metodu itiraf edildiği gibi, aksak rekabeti izah için yeterli değildir ve daha iy metodlarla bizim önceki elde ettiğimiz sonuçlar değiştirilebilir. Diğer taraftan, gördük ki, belli varsayımlar altında tam rekabet analizi akla uygun bir yaklaşım olabilir ve bu varsayımlardan kalkarak değişikliklere ulaşılabilir. O zaman işe yaramayan bazı silinir ve atılır.

—IX—

Şimdi (8) faraziyemizi ele alalım ve yabancı yatırımların ticaret hadleri üzerinde yapabileceği etkiyi araştıralım. Biz bu bölümde özel yabancı sermaye yatırımlarının ödemeler dengesini pürüzsüzce düzeltilebileceğini ekonomik ve sosyal maliyeti olmadan uluslararası rezervleri sabit tutulması, kambiyo kurunda diğer şeyler aynıyken meydana gelen değişimler veya Avustralya'nın yatırımlarının maliyet seviyesiyle yabancı yatırımların maliyet seviyesi arasında döviz kuru sabit iken aralarında bir nisbetin halâ var olduğunu varsayıyoruz.

Bütün sorunların çözümlenmesinde yaygın olarak kullanılan tesbitlerle başlıyoruz. (i) ticaret engelleri uluslararası açığı veya fazlayı etkileyecek düzeyde artırılıp azaltılmamıştır; (ii) ödemeler dengesinde bir düzeltme ticaret hadlerinde bir kötüleşmeyi, yada tersini doğurur. Bu varsayımlar altında —ki bunlar daha ilerde gösterilmiştir— ek yabancı sermaye ticaret hadlerine üç yolla tesir edebilir.

Birincisi, yabancıların kâr transferi ödemeler dengesinin diğer kalemlerinde fazlalar meydana getirerek ticaret hadlerinde bir kötüleşmeye neden olacaktır. İkinci olarak dış değişikliklerin ve yabancı sermaye yatırımlarının neticesi olarak Avustralya'da, ticaret hadleri hasılda ve gelindeki artmadan etkilenmiş olabilir. Netice olarak yerli ve yabancı faktörlere ve mallara olan arz ve talep değişebilir (özellikle ihracat—ithalat talepleri ve diğerleri). Burada ele alınmamış çok değişik sorunlara yol açmakla birlikte bu durumda ticaret hadleri hem kötüleşebilir hem de düzelebilir.

Üçüncü olarak (kambiyo kurundan karşılıklı sermaye hareketleri ticaret hadlerini etkileyecektir. Bir iç akım ödemeler dengesinde fazla vererek ticaret hadlerini düzeltebilir. Hatırlanacağı gibi, devletin sabit istihdam politikası güttüğü ve ek sermaye malları ithalatına karşı duyarlı olmadığı varsayılmıştır. Benzer olarak eğer yabancı sermaye dışarıya akmaya başlarsa ticaret hadlerinde kötüleşme eğilimi görülecektir (Bu direk yatırımlarda bile, örneğin, eğer ayrılan amortisman, kaynağına (16) gönderilmiş veya yabancı değerler Avustralyalılara satılmışsa dahi vuku bulabilir.

Bu çeşitli güçlerin ödemeler dengesi üzerindeki etkisinin düzeltme mi yoksa kötüleşme mi yönünde olacağını söylemek zordur. Bununla birlikte bu üç esas değişiklikten, çok büyük bir mesele olmamakla birlikte, yerine göre biri ötekinden daha önemli olabilir. Şöyleki:

Birinci olarak, ticaret hadleri Avustralya'nın amaçlarından sadece biri olduğuna inanılmıştır. İthalat elastikiyeti oldukça yüksek olacağı, böylece ithalat yabancılardan alınan benzer malların tüketiminin küçük bir bölümü olacak ve ihracat talep elastikiyeti hakkında bir güven duyulmazken uzun dönemi dikkate aldığımız zaman buda çok önemli olacaktır. Özellikle sentetik elyaf ile yün arasındaki rekabet hesapları yapılmış olduğunda bu durum belirginleşmektedir.

İkinci olarak, ticaret hadlerinin düzeltilmesi veya kötüleşmesi yönünden sınırlayıcı engellerin artması, ödemeler dengesinin açık veya fazlaları düzeltme noktasından baktığımızda ticaret hadleri bir sorun değildir.

Üçüncü olarak, ticarete konan engeller değiştirilmemişse ödemeler dengesizliği büyük ölçüde ticaret hadlerinde küçük değişikliklerle düzeltilenir. Dr. J.F. Pearce, henüz basılmamış ilginç makalesinde (17) tam istihdamın devam ettiği varsayılarak gösterdiği gibi ödemeler dengesi açığını düzeltmek büyük ölçüde (i) açık kadar ülke içindeki harcamaların kısılması ve diğer ülkelerle ilişkilerde uygun bir gelişme sağlanması ile (fazlaları kaybederek tam istihdamın devamı için bu lüzumludur) (ii) devalüasyon yaparak veya diğer taraftan ülke içindeki ticarete açılmamış malların fiyatlarının ithal ve ihrac edilen malların fiyatlarına oranla düşürülmesine bağlıdır. Veya tersi durumlarda aksini uygulamak onun gözünde önemli etkenlerdir. Ayrıca üretimi canlandırmak ve tüketimin cesaretini kırmak ithal ve ihrac edilen malların ülke içinde ve dışındaki durumu ödemeler dengesinin düzelmesine yardım eder. Tersiyabancılar açısından doğrudur. İthalatta ihracata göre meydana gelen her de-

(16) The Problem of the Balance of [Poyments International Economic Review de yayımlanmış] (January 1961)], s. 1—28.

(17) MacDougall, The World Dollar Problem, ek XIIF.

ğişme muhtemelen nisbi olarak küçük olacaktır (Buradan aynı zamanda bazı sürpriz sorunlara ulaşır ki, ticaret hadlerinde meydana gelen her değişme, her durumda meydana gelebilir; fakat bu geçerli bir genelleme midir, acaba Avustralya'ya uygulanabilir mi gibi sorular burada cevaplanmadan durmaktadır).

Bütün bunlardan çıkarılan sonuç şudur ki, ticaret hadlerindeki değişme meydana gelen her kazanç veya kayıp vasıtasıyla (yabancı sermayeden dolayı) pek büyük değildir. Eğer bir kayıp meydana gelmişse bunu kazançla telafi etmek ihtimali olmadığı gibi gelecek bölümde izah edileceği gibi, kayıplar kadar kazançları artırmak da pek önemli görünmemektedir.

—X—

Şimdi (9) varsayımımızı ele alıyoruz. Eğer Avustralya önemli bir açıkla karşılaşırsa, ödemeler dengesi problemi büyüyebilir. Eğer döviz kuru sabit, rezervler yeterli değil acil dış borçlanma uygulanmıyor ve arzu edilmiyorsa (a) Deflasyon durumu kalkınmayı rahatsız edecek ve kaynakların eksik kullanılmasına sebep olacaktır —Burada birinci varsayımdan hareket ediyoruz— yani açıkların aşırı talepten geldiğini; aşırı talebin kaldırılabilmesi halinde açığın düzeltilmesinin mümkün olacağını; (b) ithalata konulmuş kısıtlamalar kıtlığa, üretim ve yatırım planlarının bozulmasına sebep olabilir ve optimum koruyucu tarifeden daha kapsayıcıdır (bu durum, tarifeler artırıldığı zaman da vuku bulabilir). Eğer Avustralya parasının değeri düşürülmüşse sosyal problemler olacak ve tröstlerin durumu zayıflayacaktır. Bununla birlikte devalüasyonun açıkları düzeltme fonksiyonu da vardır çünkü, nisbi fiyatlarda ticaret uzun dönem talebine karşılık verebilir ama bu durum kısa dönemde hissedilmeyecek kadar azdır. Deflasyon hadleri ve kısıtlamalar bazan işe yarayabilir ve devam etmeleri gerekebilir (18). Şimdi serbest kur sistemi bu problemi çözemez. Çünkü kendisinden kaynaklanan çeşitli avantajlılıkları vardır.

Sorun aşırı yabancı yatırımların bu problemleri çözüp çözemeyeceğidir. Analizde arzu edilen yabancı yatırımların ticaret hadlerine etkisidir. Bir an yeni yatırım akımında büyük ve hızlı dalgalanmaların olmadığını varsayalım. Eğer o zaman, belli bir yatırım akımı ile sabit döviz kuru uygulaniyorsa o yıllarda Avustralya'nın ödemeler dengesi düzelmeye eğilimi gösterecektir. Yabancı yatırımlarda bir artma kârları şişirecek problem yaratmayarak ortaya çıkan problemlerde de döviz kuru uygulamalarıyla ortadan kaldırılacaktır. Diğer taraftan eğer ödemeler dengesi kötüleşmeye yüz tutarsa belli sermaye akımıyla

(18) Daha fazla bilgi için aynı yazarın bak-op-cit.s.335—42 383—87 ve 1Dalgali Kur», Westminster Bank Review 1954.

krizler yeniden her halükârda tekerrür edebilecektir. Bu durumda yeni giren yabancı sermaye sorunları ağırlaştırılmak için değil hafifletmek için lüzumlu- luk arzedecektir. Yüksek kâr ödemeleri bir denge oluşturabilir hatta denge aşılabılır de. Yüksek sermaye akımı sağladığı ve ödemeler dengesi üzerinde akımların etkileri olduğu için buna, «ithalattan tasarruf sağlayan» yada «ihra- cat yaratıcı etkiler» olarak isim verilmiştir (19). Eğer yabancı yatırımlar ih- acatı azaltıyor yada ithalatı artırorsa sorunları ağırlaştırabilir. O zaman daha ciddi ve daha sık krizlerle karşılaşılabilir ve daha önce belirtildiği gibi yabancı yatırımlardan elde edilen kazançlardan daha fazla dışarıya borçlanılmış ve so- nucunda zarar edilmiş olacaktır.

Ödemeler dengesinin gelecekteki trendini ölçmenin uygun bir yolu, belli sabit döviz kurunda; ilk defa, Avustralya'nın fiyat seviyesinin yabancı ülke- lerdeki fiyat seviyesini nazara almaktadır (yani mümkünse enflasyonla karşı- laştırmak). İkinci olarak, ülkede ve yabancı ülkede fiyat seviyesi belli bir düzeyde hareket etmiş olsa bile, ödemeler dengesine tesir eden, yapısal deği- şikliklere dikkat etmektir. Her iki durumda da iyimser ya da kötümser olmak mümkündür. Burada yargılama yapmak kolay olmamakla birlikte, eğer bun- lardan biri iyimser sonuç verirse, Avustalya'da savaş sonrası 10 yıllık dönemde yabancı yatırımların gelişmesinin bir problem yaratacağı olanaksızlaşacaktır.

Büyük rakamların kritiği yapılmadan geçilen kalkınma oranı abartılabilir. 1947 ortaları ve 1958 ortaları arasında direk yabancı yatırımların değenin or- talama yılda %15 arttığını bu rakamlar göstermektedir (20). Daha dikkatli bir gözlem durumun değiştiğini gösterir. İlk olarak bu rakamlar 1947 den beri dağıtılmamış kârları da ihtiva etmektedir. Eğer bu birikmiş kârlar sermayeye ilave edilmiş olsaydı kalkınma oranı yılda %13'e ulaşmış olacaktı. İkinci ve çok daha önemlisi meydana gelen artmanın paranın değerinin düşmesinden

(19) Terimleri doğru anlamlarından saptırmamak için bir açıklama yapmak gerekiyor. Biz burada gerçekten onları birleştiriyor ve kabul ediyoruz ki, giren sermayenin bir kısmı ile ödenebilir kârlardan dolayı yabancı sermaye ödemeler dengesini belli sabit kur sistemiyle düzeltebilir. Bunu tesbit edebilmek için (a) Avustralya'nın fiyat seviyesinin yabancı ülke fiyat seviyesine nisbeti (b) ve Avustralya'nın yapısal durumunun ticare- tine etkisi (gelecek pragrafa bak) bilmek gerekir. Bunlar kalkınma bi- çiminin yabancı sermaye tarafından etkilenmesini ve gelişmesini ve hız- landıran etkilerini de kapsıyacaktır. Bilindiği gibi değerlendirme yapmak zordur en azından indirek etkiler de önemlidir.

(20) 1947 ortalarına kadar bağlı şirketlerin dağıtılmamış kârları da dahil, He- saplamalar Annual Bulletin of Overseas Investment, 1957—58 den (5,6,8,9, tablolardan) alınmıştır.

doğmuş olmasıdır (1947 den önce, 1947 ve 1958 arasında, ve 1947 ortalarında planlanmış sabit aktifler için). Başka bir çok karışık hesaplama yolu da gösteriyor ki, gerçek rakamlarla, direkt yatırımlardaki artma oranı yalnız yılda %6 olabilmıştır (21). Çok önemli bir ilave olmamakla birlikte, akla uygun geliyorki, parasal terimlerle, yabancı yatırımdan Avustralya'da kalan gelir yüzde 1.1, aynı pariyodda GSMH'nın ise yüzde 1.3'ü kadar oldu (22). Bu yatırımların bir yılda reel olarak %6 artmasıyla ve reel milli hasılanın 4—5 arasında artması uyumsuzluk teşkil etmez.

Eğer gelecekte yabancı yatırımlar yılda gerçek olarak %6 artarsa bu yatırımlardan sağlanan gelir (23) ticaretin gelişmesine, oldukça önemli bir katkıda bulunacaktır çünkü, reel milli hasılada yılda %5'lik bir artma ile ticaret iyiye doğru gelsecek ve gerçek terimlerle yaklaşık %4 civarında olacaktır. Böylece Avustralya'da yabancı sermayeden elde edilen kârlar mal ve hizmetlerde ticaretin oldukça küçük bir bölümünü oluşturur. İthalat da yabancılara ödenebilir geliri örtmek için ihracattan çok daha yavaş artamayacak, sermayenin iç akımındaki artmanın ödemeler dengesi üzerindeki olumlu etkisini ihmal etsek bile sonuç değişmeyecektir (24).

Şimdi biz bu akımlarda büyük dalgalanmalar olmadığı varsayımından hareket edersek özellikle ödemeler dengesinde meydana gelen kötüleşme net iç akımda meydana gelen hızlı bir düşme ile aynı anda vuku bulursa, akla uygundurki, bunlar krizi artırılabılır (yabancı sermayenin geri çekilmesini katmıyoruz). Bir yıllık bir zamanda dalgalanma daha ciddi bir tehlikedir ve yabancı yatırımların maliyetini yabancı yatırımlardan fazla artırır. Görülebilir gelecekte özel sermayenin ödemeler dengesi üzerinde tehlikeli olacağını söylemek zordur. Geçen yıllarda cari hesapların ödemeler dengesinin %10'u olduğunu (dağıtılmamış kârlar dahil) ve yine, eğer savaş sonrası, trend devam ederse bu %10 luk durumun ticaretten daha hızlı büyüyeceğini gördük. Ne yazık ki net sermaye akımı bu durumla tezat teşkil eder ve dengeli kaybı olur yani yabancı para karşılıklarında yüzde 7—10 azalma olduğu zaman gülmünç bir duruma düşülebilir, özellikle diğer karşılıklar aynı zamanda düşüyorsa, bu do-

(21) MacDougall, Op. Cit. pp.534—35. Sonuç açıktır. Avustralya için yapılan hesaplara ilaveye gerek yoktur.

(22) Hesaplamalar National Income and expenditure den alınmış ve yıllık dalgalanmalara göre düzeltilmiştir.

(23) Bak. Arndt, Op. Cit, p.258.

(24) Ticaretin gelişmesi yabancı yatırımlar ve gelir oranındaki ilişki daha fazla açıklanabilirdi fakat şimdiki amacımız için bunlar gerekli değildir.

Bu duruma göre Avustralya şirketleriyle direk yatırımlar portföy yatırımlardan daha az tehlikelidir, sonucusu aynı zamanda daha geçicidir. (Portföy yatırımlar aynı zamanda az gelir getirir, eğer know-how direk yatırımlardan elde edilen esas kaançlardan biri ise, portföy yatırımlar üzerinden kazanılan gelir daha düşüktür). Çünkü hisse sahiplerinin kâr paylarının yeniden sermayeye katılma olanağı vardır.

—XI—

Nihayet yabancı sermayede meydana gelen bir artmanın Avustralya'nın politikasında bir değişikliği gerektirmediği varsayımını ele alıyoruz. Avustralya'ya sermaye akımını artırmış olan kâr oranında meydana gelen bir düşme ve eğer yabancı ülkelerdeki şartlarda arzu edilmeyen bir değişiklik oluyorsa önceki analizimizde ulaştığımız sonuçta arzu edilmeyen değişiklikler olacaktır. Fakat eğer devlet Avustralya'da yatırım fırsatları için daha fazla bilgi sağladığını kabul ediyorsa, ödemeler dengesi düzelmeden önce yapılmış olan yatırımların maliyeti kadar borçlanılmış olacağını da kabul etmek zorundadır. Hürriyetlere dayanan firma garantileriyle yabancı sermayeyi cezbetmek ödemelerdengesinin gelecekteki güçlüklerini artırabilir. Yabancı üreticilerin Avustralya'da yatırım yapmasını cesaretlendirmek için planlanmış daha yüksek rekabet olanakları vasıtasıyla direk ihracatı önlemeksizin uluslararası iş bölümünün bir kısmını feda etmek anlamına gelen ve yüksek rekabetten sağlanan bu faydalardan bir kısmı bu maktalede nazara alınmamıştır.

Bunların yanında yabancı firmaların fırsat eşitliğinden Avustralya'nın en az yararlanması ihracat üzerindeki kanun dışı sınırlamaların bu şirketler tarafından diğer ekonomik ve politik faydaları zorlaştırabileceğini de belirtmek gerekir (26).

Yalnız üzerinde detaylı olarak durmadığımız bir konu var o da yabancı yatırımların kârları üzerinden alınan verginin azaltılması bu yatırımları cesaretlendirdiğine göre, bu durumun yerli kârlara uygulanıp uygulanmayacağı sorunudur. Eğer kârlar üzerinden alınan vergi azaltılırsa yabancı sermayeden, III. bölümde sözü edilen kazançlar daha az olacaktır. Bu aynı zamanda yabancı kârlardan elde edilen vergi hasılasını da azaltabilecektir.

Vergi artırımından kaçınılıp kaçınılmamasının gerekıp gerekmediği aşağı-

(25) Dengeleme maddesi çıkarılmış, bak. R.J. Cameron, Economic Record August 1957, pp.263—64.

(26) Cf.H.N.Arndt ve D.R.Sherk "Export Franchises of Australian Companies With Overseas Affiliations Economic Record August 1959.

daki şekilde gösterilir (27)

$$\frac{1}{n_d} + \frac{1}{n_s} < t$$

$$1 + \frac{1}{n_s}$$

t önceden de olduğu gibi vergi oranıdır, n_d ve n_s yabancı sermayenin arz ve talep elastikiyetleridir; bunları yabancı sermaye stoğu ve kâr oranı değişimleri ile talepten önceki ve arzdan sonraki vergi durumu arasındaki ilişkileri ölçer. Eğer vergi oranını bir buçuk artırsak formül şu duruma gelecek:

$$n_s > 1 + \frac{1}{n_d}$$

Mesela n_d sonsuz, 10,4 veya 2 olsaydı, n_s 1, 1 $\frac{1}{4}$ 2 veya sonsuzdan az olmayacaktı. Görüldüğü gibi n_d muhtemelen yüksek olduğu için eğer yabancı sermayenin arz elastikiyetinin 1 ve 2 arasındaki bir rakamdan az olmaması söz konusu ise vergi gelirlerinde düşmeye karşı konulabilir.

Avustralya'daki yabancı sermaye dışarıdan gelecek yabancı sermayenin küçük bir bölümü olduğu, büyük bir olasılıkla zannedilebilirdi. Fakat piyasa çok aksaktır ve bütün yabancı kapitalistlerin yalnız küçük bir bölümü Avustralya'da yatırım yapmakla ilgilenmiştir. Arz elastikiyetinin mesela 1 $\frac{1}{2}$ olması demek vergiden sonra yabancı sermaye üzerinden elde edilen kâr oranının hemen hemen %9 olması ve uzun dönemde, Avustralya'daki yabancı sermaye miktarının $\frac{1}{5}$ veya belki 250 milyon sterlinden daha fazla bir miktara ulaşması demektir. Bunu söylemenin zorluğu da ortadadır.

Eğer vergi muafılığı ile yabancı yatırımlar teşvik edilmişse, III. bölümdeki analize dikkatimizi çevirdiğimiz takdirde artan vergi hasılatından Avustralya'nın kazancı olmayacaktır. Avustralya'nın denge geliri üzerindeki diğer sorunları için, vergi oranındaki düşmeye göz yumulabilir (kazanç içinde kayıp mümkün olabilir). Fakat unutulmaması gerekir ki, daha fazla göçten elde edilen kazanç ve Avustralya'nın sermayesinin çoğalma imkânı, önceki analizdekinden daha küçük olacaktır, çünkü bu yabancı kârlardan elde edilen daha yüksek vergi hasılatının neticesi Avustralya'nın gelirindeki artmaya büyük ölçüde bağlıdır.

-XII-

Bu analizin esas sonucu oldukça açık olarak gözler önüne serilmiştir. Avustralya'nın yabancı yatırımlardan sağladığı en önemli kazanç kârdan alınan vergilerden ziyade, ölçekten yararlanmalar ve dışsal ekonomilerdir. Özellikle

(27) Pozitif olarak belirlenmiştir.

Avustralya'nın yerli firmalarının know—how elde etmiş olmaları ve daha etkin metodlar kullanarak yabancı rekabete karşı güçlenmiş olmalarıdır.

Eğer göç politikaları hayat standardını yükseltme yönünde ise bu kazançlar Avustralya'nın gelirini artırabilir ve daha fazla göçe yol açabilir. Bu da Avustralya'nın yerli yatırımlarının finansman olanaklarını artırır ve Avustralya'nın gelirinin daha fazla artmasına yol açar. Fakat bu problematiktir ve devletin politikasına bağlıdır. Eğer yerli kaynaklarla finanse edilmiş yatırımlar azalmışsa o zaman daha fazla yabancı sermaye gerekebilir. Avustralya'nın geliri ise şimdi daha azalacak, ileri gelecekte ise bunun tersi olacaktır.

Yeni yabancı yatırımların ticaret hadleri üzerindeki etkisi Avustralya'nın lehine mi yoksa aleyhine mi olduğu belli değildir. Ödemeler dengesi üzerindeki etkisi ise daha önemli olabilir. Yabancı yatırımlar genellikle ödemeler dengesinin lehinedir. Fakat ilerideki tehlike ödemeler dengesindeki krizlerin artmış olabileceğidir, çünkü özel sermayenin iç akımında, dalgalanmalar kaçınılmazdır ve yabancıların kısmen de olsa kârlarını döviz olarak transfer etmeleri bu dalgalanmaları şiddetlendirir.

Bu sonuçlara bilhassa ekonomik analizin geleneksel hedefleri göz-önünde bulundurularak ulaşılmıştır. Makalenin başında sıralanmış varsayımlar tek tek ele alınarak oldukça açık olarak sorun ortaya konmuştur. Örneğin yalnız iki üretim faktörü olduğu varsayılmış. Net yatırımın sabit faiz oranında ayırım yapılmamıştır. Yerli ve yabancı sermaye hesaplamalarında bir kesinlik yoktur. Makalenin büyük bir bölümünde özel yabancı sermaye yatırımlarındaki değişmelerin bağımsızlığı zımnen varsayılmıştır. Analiz başlangıçta da belirtildiği gibi esas itibarıyla statiktir. Analizi dinamik hale sokmak mümkün olsa bile çoğu ekonomik teoriler üzerinde iktisat tarihinde olduğu gibi fazla hesap yapmadan da faydalı şeyler söylenebilir. Problem üzerindeki görüşlerin çoğu keşfedilememiştir. Devlet borçlanmasının yabancı yatırımlara nisbeti ve uzun dönem borçlanmaları gibi konular hakkında çok az şey söylenmiştir. Politik maliyet ve faydaları takdir etmeğe teşebbüs edilmemiştir.

Analiz bazı tadilatlar geçirmeden Avustralya'nın dışındaki ülkelere uygulanamayacaktır, bu değişiklikleri yapmak mümkündür. Çoğu az gelişmiş ülkelerde, meselâ, ağır bir işsizlik düşük istihdam vardır. Marjinal hasıla ücret oranından azdır. Organize edilmiş sektörlerde hatta marjinal hasıla sıfırdır. Organize edilmiş sektörler ve içlerinde reel ücret düzeyi ile tam istihdam olduğu farzedilen bazı sektörlerle analiz uygulanabilir. IV. bölümde belirttiği-

miz gibi yabancı ülkelerden kabul edilen daha fazla yatırımlar organize edilmiş sektörlerden göçü mümkün kılacak ve daha önce belirttiğimiz gibi bu durum denizaşırı ülkelerden Avustralya'ya daha fazla göçün olmasına yol açabilecektir.

Bütün sınırlamalara rağmen umudolunur ki bu makaledeki analiz, en azından Avustralya için yanlışlarını doğrultmak ve düzeltmek problemin diğer izah yönlerine ışık tutmak için yararlanılan bir çalışma olsun.